

20.4.2018

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Kauppatoria koskevan asemakaavan muutoksesta Kaartinkaupungissa (3.ko)

HEL 2016-011236 T 10 03 03

Kauppatorin asemakaavan ja asemakaavan muutoksen taustana on turvata alueen kulttuurihistorialliset arvot ja toisaalta mahdollistaa ja kehittää erilaisten toimintojen ja liikenteen mahdollisuuksia. Tavoitteena on hyödyntää alueen kokemuksellisuuteen, merellisyyteen sekä ja torin osa-alueiden erilaisiin luonteesiin liittyviä vahvuuksia suunnitteluratkaisuissa. Aluetta kehitetään liikennemuotojen toimivana solmukohtana ja osana kävelykeskustaa. Kehittyvän vesiliikenteen tarpeet otetaan huomioon suunnittelussa ja alueelle tutkitaan uuden vesireittiliikenteen terminaalin rakentamisen mahdollisuutta. Torikaupan laajentumisen ja kehittymisen mahdollisuuksia tarkastellaan, samoin ympärivuotisen ravintolan sijoittamista alueelle. Kauppatorin aluetta koskevat suunnitteluperiaatteet on vahvistettu kaupunkisuunnittelulautakunnassa 13.12.2016. Asemakaavatyötä varten on laadittu mm. Kauppatorin kaupunkirakennehistoriaselvitys (Arkkitehtitoimisto Okulus 2016). Kauppatorin kehityksen vaiheet, muutokset, arvot ja ominaispiirteet on tuotu selvityksessä ansiokkaasti esille.

Torin historia ulottuu 1800-luvun alkuun. Vielä 1600- ja 1700-luvulla Kauppatorin alue oli rantaviivan alapuolella. Kauppatorin suunnittelu käynnistyi Helsingin palon 1808 jälkeen, jälleenrakennustöiden ja Helsingin pääkaupungiksi tulon 1812 yhteydessä. Torin muoto on pitkälti peräisin jälleenrakennuskomitean puheenjohtajan, Johan Albrecht Ehrenströmin asemakaavasta 1817. Ehrenströmin suunnitelmassa oli ranta-aukio eikä varsinaisesti tori, joka liittyi kaupunkirakenteessa Esplanadin puistokatuakselin päätteeksi aina Katajanokalle saakka. Kauppatorin toinen akseli suuntautui pohjois-eteläsuunnassa nykyiselle Etelärannan alueelle. Kaupankäynti alkoi Kauppatorilla jo 1820-luvulla. Kauppatori alkoi hahmottua visuaalisesti nykyisen kaltaisena kun torin pinnat kivettiin 1830-luvulta alkaen. Pinnat olivat ensin mukulakiveä, mutta ne koettiin käytön kannalta epämukavina ja torikäytössä epähygieenisinä, jonka takia kiveys vaihdettiin sileämmäksi nupukiveksi 1880-luvulla. Osia torista myös asfaltoitiin 1930-luvulla ja satamalaiturien reunoille tehtiin sileämpi kiveys.

Kauppatori ja nykyinen Etelärannan alue saivat nykyisen muotonsa 1800-luvun puoliväliin mennessä. Kauppatori muodostuu torialueista, laitureista ja niiden väliin sijoittuvista altaista. Torilla on sijainnut erilai-

20.4.2018

sia rakennuksia ja rakennelmia, joista osa on purettu. Näitä ovat olleet mm. matkustaja- ja tavarapaviljongit, katokset ja kioskit. Torin ilmeseen ja fyysiseen muotoon on vaikuttanut eniten torin poikki rakennettu, Helsingin niemen kiertänyt satamarata, joka oli tarkoitettu tavaraliikennettä varten. Se kulki Eteläsatamasta torin poikki Katajanokalle. Tuolloin rataa varten rakennettiin Keisarinluodonlaituri. Kauppatoria koskeva asemakaava on vuodelta 1895, jolloin alueen asemakaava muutettiin satamaradan rakentamista varten. Torille rakennettiin myös kaksi kääntösiltaa raiteita varten ja sillanhoitajille vahtituvat, joista toinen on säilynyt Keisarinluodonlaiturilla. Radan käyttö päättyi 1980. Kauppatorin nykyisiä rakennuksia ja muistomerkkejä ovat Keisarinnan kivi (1835), arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnittelema Kauppahalli (1889), siltavahdin tupa (1895), kioski (1900-luvun alku), Havis Amandan patsas altaiseen (1908) ja Suomenlinnan lauttapaviljonki (1952). Nykyisten torikojujen oranssi väritys on peräisin 1950-luvulta.

Helsingin Kauppatori rakennuksineen on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009). Se on myös määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi (Uudenmaanliitto 2012). Eteläsataman alue, kuten kaikki Helsingin merelliset eteläiset rantavyöhykkeet, kuuluvat Unescon maailmanperintökohde Suomenlinnan suoja-alueeseen. Suurin osa Kauppatoria reunustavista rakennuksista on suojeltu asemakaavamerkinnoin. Noin puolet Kauppatorin asemakaava- ja asemakaavan muutosalueesta on muinaismuistolain suojaama kiinteä muinaisjäänös, Vironniemen Helsingin vanha asemakaava-alue (muinaisjäänösrekisterinumero 1000006099). Muinaisjäänöksen rajauksen perusteena, vuonna 1809 merenpinnan yläpuolella ollutta rakennettua kaupunkialuetta oli vain Helenankadun eteläpuolella Pohjoisesplanadin kohdalla ja Havis Amandan patsaan länsipuolella. Silloisella merialueella, nyt tori- ja katualueiden täyttömaiden alla, on sijainnut eri aikoina eri kohdissa laitureita ja meriaittoja. Kyseisten mahdollisesti säilyneiden rakenteiden jäännökset ja kulttuurikerrokset ovat kiinteitä muinaisjäänöksiä ja ne täytyy huomioida suunniteltaessa maanpinnan alapuolisia toimenpiteitä.

Kauppatorin kulttuuriympäristön kokonaisuuden vaalimisen kannalta Helsingin kaupunginmuseo toteaa, että tori on erilaisten toimintojen, käyttäjien ja arvojen tihentymä. Tori muodostuu aukioista satama-altaiseen ja laitureineen, niitä reunustavista rakennuksista sekä toria rajavasta merestä. Asemakaavassa tulee huomioida Kauppatorin kulttuuriympäristö kokonaisuutena. Suojelu- ja muina kaavamerkintöinä tulee merkitä torin säilytettävät ja vaalittavat ominaispiirteet. Esimerkiksi satamaradasta kertova kääntösilta ja kiskojen fragmentit tulee jatkossakin säilyttää. Muutokset tulee suunnitella torin historialliseen merkitykseen ja toritoiminnan jatkuvuuteen sopeuttaen. Mahdollinen uusi, pysyvä ra-

Helsingin kaupunki

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristötiimi,
kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

3 (3)

20.4.2018

kenttäminen, kuten Suomenlinnan uusi lauttapaviljonki, tulee olla pienimittakaavaista ja se tulee sijoittaa ja sopeuttaa niin kulttuuriympäristöön, kaupunkikuvaan kuin näkyymiinkin.

Lisätiedot

Johanna Björkman, tutkija, puhelin: +358 9 310 36473
johanna.bjorkman(a)hel.fi

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö